

Heffen in het Parochieblad 2007

Dit is de chronologische weergave van de korte stukjes die over Heffen verschenen zijn in het Parochieblad. Ze zijn bijna allemaal gebaseerd op historische documenten, maar hebben zeker niet de pretentie om de absolute historische waarheid weer te geven.

(Huib Crauwels)

KERKMEESTERS

De Kerkmeesters zijn al geruime tijd uit het beeld van de parochiekerk verdwenen. Ze namen altijd plaats in het gestoelte achteraan, gingen rond met de schaal en zetten op het einde van de mis de deuren van de kerk wagenwijd open. Een decreet van de Vlaamse regering en met een omzendbrief van februari 2005 werd het "Bureel van Kerkmeesters" officieel opgeheven. Het enige bestuurlijke orgaan van de plaatselijke kerk dat nu nog overblijft is de Kerkfabriek.

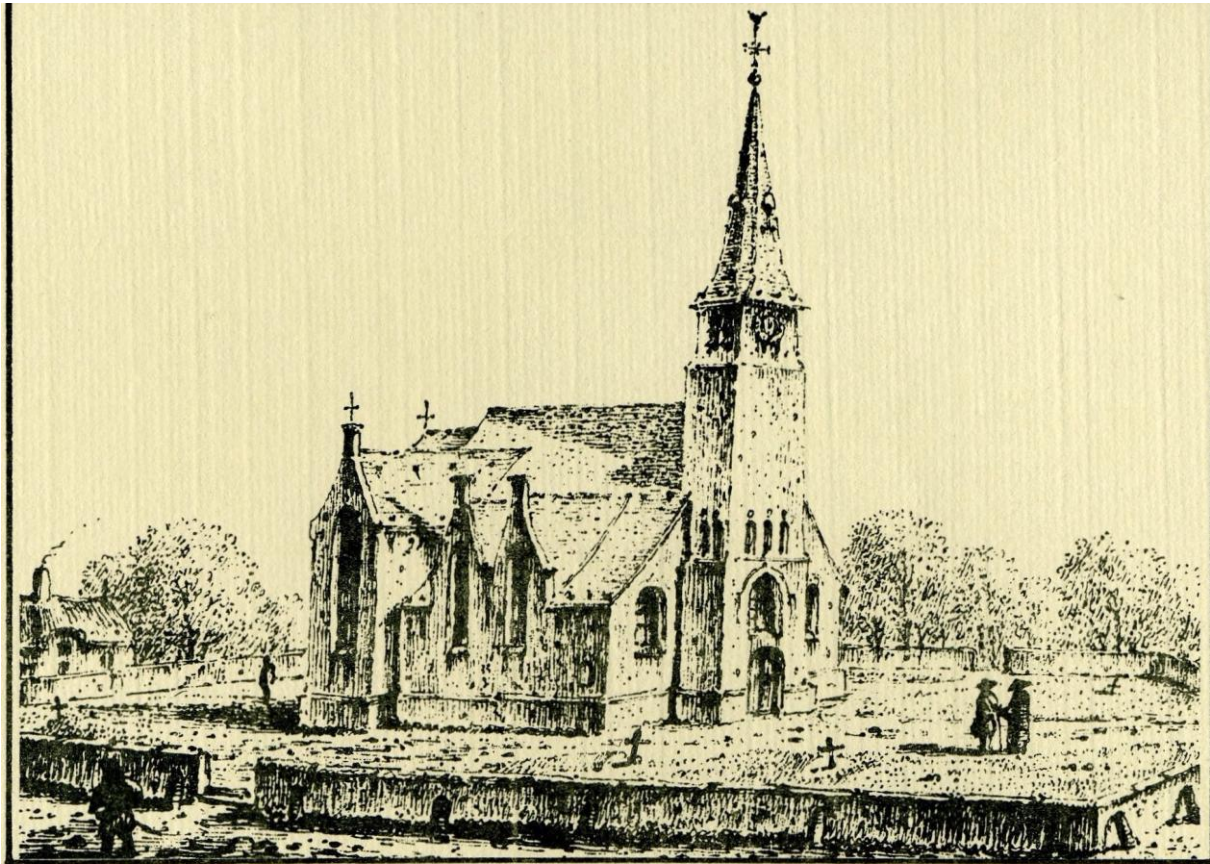
18 Germinal jaar 10

De wettelijke basis voor de huidige kerkbesturen werd gelegd in artikel 76 van de wet van 18 Germinal jaar 10 of in voor ons verstaanbare taal de wet van 8 april 1802. De zeer speciale jaartelling kwam er na de Franse revolutie. De revolutionairen wilden niet weten van de gregoriaanse kalender en stelden zelf de Franse Republikeinse Kalender op. Het nieuwe jaar begon in deze kalender op 22 september. Het jaar werd ingedeeld in 12 maanden van telkens 30 dagen en naargelang het om een normaal jaar of een schrikkeljaar ging werden er op het einde 5 of 6 dagen toegevoegd. De week van 7 dagen, met de zondag als rustdag, werd eveneens afgeschaft en vervangen door een week van 10 dagen (drie weken per maand).

De namen van de dagen en de maanden werden vervangen door namen die uitgedacht waren door een dichter. De inspiratie voor de namen van de maanden werd gezocht in de natuur. Germinal was de kiemmaand en viel dus grotendeels samen met april. (*Nivôse* was de sneeuwmaand -21 december tot 18 januari) In januari 1806 werd de gregoriaanse kalender opnieuw ingevoerd.

Bureel der Kerkmeesters

Het Keizerlijk decreet van 30 december 1809 legde in detail de taken en bevoegdheden vast van de Kerkfabriek en de Kerkmeesters. De Kerkmeesters werden aangeduid en gekozen door de Kerkfabriek. Het Bureel was samengesteld uit de pastoor en 3 leden van de Kerkfabriek. Ze moesten officieel vergaderen op de eerste zondag van april en ze moesten *"een uitgelezen plaats krijgen in de kerk. De kerkmeestersbank staat, indien mogelijk, voor de preekstoel."* De kerkmeesters waren verantwoordelijk voor het op opstellen van de begroting, het innen van de inkomsten en de levering van: olie, brood, wijn, wierook en was voor de kaarsen. Verder waren ze belast met het herstellen en aankopen van misgewaden en de meubelen van de sacristie.

Gezicht op de Sint-Amanduskerk van Heffen in 1830.

KERKMEESTERS IN HEFFEN

Het "*Boek der beraadslagen van het bureel der kerkmeesters der kerk van Heffen*" overbruggt een periode van 1879 tot 1941. De verslagen worden erg kort gehouden en op de eerste vergadering na die in oktober werd gehouden, vonden alle andere, zoals de wet het voorschreef, plaats op de eerste zondag van april.

Giften

Onder leiding van pastoor Jaspers behandelen de kerkmeesters Jan Van Beveren en Jan Van Cauwenbergh in 1879 een gift van 400 frank die Maria Theresia Ceuleers, bij notarieel testament, aan de kerk doet voor drie jaargetijden en dit ten eeuwigen dage. De kerkmeesters berekenen, dat tegen de toen geldende rentevoet van 4% er jaarlijks "ruim 15 franken" inkomsten zijn en dat is meer dan de kosten die voor de drie missen samen 10,5 bedragen. Per mis is er 2 frank voor de celebrant, 1 frank voor de koster en 50 centiemen voor de organist. In 1941 is het tarief voor een mis opgelopen tot 13 frank.

Niet alle giften kunnen aanvaard worden. Meestal is het omdat de opbrengsten te laag zijn, maar regelmatig zijn het ook de erfgenamen die van oordeel zijn dat er geen geld moet besteed worden aan missen "ter zielelafenis" van het overleden familielid.

Bestendige Deputatie

In een aantal gevallen is voor het aanvaarden van de gift, de goedkeuring nodig van de Bestendige Deputatie. Het gaat hier om handgiften, aan de pastoor, die omwille van de opbrengsten omgezet worden in staatsobligaties. In bijna alle gevallen wordt de goedkeuring gegeven, maar als de pastoor in 1922 voor een bedrag van 7.200 frank staatsobligaties wil schenken om "*alle maanden en ten*

eeuwigen dage een gezongen mis te doen voor twee niet genoemde overledenen, wordt dit door het "staatsbestuur" verworpen.

Eigen stoel

De Kerkmeesters leggen in 1883 ook de huurprijzen een vaste stoel in de kerk of voor het zetten van een eigen stoel. Wie zich wil "abonneren" op een vaste of eigen stoel moet 2 frank betalen. Voor het "bezitten" van een eigen stoel tijdens de *goddelijke diensten* is het tarief 2 centiem. Joannes Zeegers wordt belast met het innen van de gelden (dus ook de 2 centiem stoelgeld tijdens de erediensten) en krijgt hiervoor een vergoeding toegekend van 125 frank.

HOSTIES

Elke zondag te communie gaan was vroeger zeker geen normale zaak. Het feit dat men nuchter moest blijven door zich vanaf 12 uur 's nachts van spijs en drank te onthouden, maakte het al wat moeilijker en vaak werd eerst biechten nodig geacht. Het voorschrift om nuchter te zijn werd later versoepeld tot 3 uur en vervolgens tot 1 uur. Nu lijkt het helemaal verdwenen.

De schroom van destijds blijkt uit de cijfers van de hosties die geleverd werden voor onze parochiekerk. Hieruit zou je ook kunnen afleiden dat in tijden van oorlog de godsvrucht duidelijk toeneemt.

Levering kleine hosties Sint-Amandus

1871: 3.200

1891: 4.500

1918: 15.750

1921: 11.250

1927: 16.500

1936: 14.850

1943: 21.100

1954: 25.000

GLASRAMEN

In de tweede wereldoorlog werden de glasramen van het hoogkoor en van de rechter zijbeuk geheel of gedeeltelijk vernietigd. In maart 1950 bracht de kerkfabriek positief advies uit over de nieuwe ramen die door Louis Charles Crispin werden getekend. De kostprijs van werd geraamd op 325.625 frank.

BIER

Het laven van de dorstigen werd door de kerk en de kerkfabriek in Heffen ernstig genomen. In 1872 werd 9,2 frank betaald voor 26 liter bier gedronken door de dragers van de beelden in de processie. In 1878 werd aan F. Zeegers "Metser en Koopman in Kolen te Heffen" 16,10 frank uitgekeerd voor 80,5 liter bier, opgedronken door de mannen die herstellingen uitvoerden aan de toren. Op dezelfde factuur wordt ook 2,70 frank betaald voor 9 werkuren tegen 0,3 frank per uur. Mogen we veronderstellen, dat het bier niet gedronken werd tijdens de werkuren?

AVASTEN

Avasten heeft niets te maken met de vastentijd, maar wel met het werk van dorpssmid Devrint in 1864. Op 25 augustus en 5 oktober van dat jaar leverde hij tekens twee "avasten voor den balk". Verder factureerde hij 34 nieuwe nagelen, 1584 kilo ijzer verwerkt tot winkelaken, 25 kilo ijzer voor "moeiers" en 32 kilo bouten. Voor het gewicht van den

blaasbalk werd nog eens 35 kilo gebruikt. Dat was allemaal voor de plaatsing van het orgel op het hoogzaal.

Avasten zouden wij nu onder invloed van het Engels “pluggen” noemen, maar eigenlijk is avast of in moderner Nederlands, “houvast”, een veel beter woord. De dikke Van Dale kent het nog. Een “houvast” is zware kram met een wigvormige punt aan beide uiteinden, waarmee balken worden vastgelegd, of nog, een aan één zijde puntige bout, met een blad met spijkergaten aan het andere eind.

KOSTER

De koster moest vroeger wel een bijverdienste hebben, want van zijn officiële jaarwedde kon hij geen dikke boterhammen snijden. Frans Zeegers, die de ouderen zeker nog gekend hebben, kreeg in 1937 een jaarwedde van 1000 frank. In 1926 moest de job nog gedaan worden voor 450 frank per jaar. In 1871 werd aan kosteres Steemans een wedde betaald van 70 frank en ook koster Switters moest het tot het einde van Wereldoorlog I stellen met dat bedrag, dat daarna werd opgetrokken tot 150 frank. Voor de drie “missendieners” Zeegers, De Peuter en Luypaerts werd in 1896 in totaal 42 frank uitgekeerd of 14 frank de man.

HEFFEN GROTER DAN BLAASVELD!

Een juiste telling van het aantal inwoners van een gemeente of een stad bestaat nog niet zo heel lang. De Romeinen deden dat al ten tijde van de geboorte van Christus, maar bij ons kwam het niet op een man minder of meer. Na het Concilie van Trente (1563) werden de doopregisters ingevoerd, maar dat was eerder om de protestanten kleur te doen bekennen, dan om juiste gegevens van inwoners te hebben. Ze geven in het beste geval een aanzet voor verdere berekening.

Wat men wel met enige zekerheid kende was het aantal huizen of “haarden”. Van het aantal bewoners werd een schatting gemaakt. J.F. Willems schrijft in een boek uit 1827 dat “aanvankelijk in Antwerpen elk huis ten minste 10 inwoners telde, in Mechelen en in Lier 8 en in Turnhout 7”. Voor de landelijke gemeenten hield men het ook op 7 per huis.

Aantal huizen in 1480

Heffen: 58

Blaasveld: 56

Heindonk: 31

Hombeek: 95

Leest: 70

Aantal huizen in 1526

Heffen: 79

Blaasveld: 76

Heindonk: 42

Hombeek: 129

Leest: 95

Aantal huizen in 1826

Heffen: 151

Blaasveld: 145

Heindonk: 81

Hombeek: 246

Leest: 182

Heffen. — Grote Baan en Gemeenteplaats

KLOOSTER ZUSTERSCHOOL

Het klooster van Onze-Lieve-Vrouw van de Goede Raad van de zusters Annonciaden van Huldenberg werd in Heffen gesticht in 1902 met de zegen van pastoor Karel Goossens en onderpastoor Antoon de Leeuw. In april van dat jaar begon zuster Valerie met een “bewaarschool” en in augustus kwamen daar nog twee lagere klassen bij. 1904 en 1905 zijn jaren van bouwen en verbouwen.

In 1906 wordt gestart met een naaischool en net voor de eerste wereldoorlog met twee klassen op zondag voor meisjes die niet langer naar de dagschool gingen. Ze krijgen er godsdienst, taal en huishoudkunde. In de wintermaanden, van november tot april was er elke donderdagnamiddag naailes.

In 1916 waren er 4 klassen: 1 bewaarklas en 3 lagere klassen. In 1928 kwam er nog een huishoudklas bij.

De school en het klooster liepen ernstige schade op toen op 23 oktober 1944 een V-bom vlakbij de school neerkwam.

Opgeheven

Het klooster werd in 1966 opgeheven en de toen nog aanwezige zusters Ludwig, Constantin, Grégoire en Lydia gingen naar het klooster in Battel. Vooral zuster Constantin leeft in de herinnering van de meeste Heffenaren. Bijna alle kinderen hebben bij haar in de kleuterklas gezeten. Ze heeft ons uren beziggehouden met uitprikken van prentjes, de kruisjessteek geleerd en goed doen luisteren en zwijgen. Al wie babbelde als het niet mocht kreeg een lange tong op de mond geplakt. De smaak van het plaksel uit de grote pot bleef nog dagen in je mond en jaren in je herinnering hangen.

In 1979 verdween de laatste zuster uit de school van Heffen.

HERTSTRAAT

In 1896 besluit het gemeentebestuur van Heffen “een steenweg te leggen in de Hertstraat” en daarvoor moet een stukje grond van 5 centiares toebehorend aan de kerkfabriek,

onteigend worden. Het gemeentebestuur heeft de waarde van de grond geschat op 5.800 frank per hectare en vraagt met de nodige officiële documenten, het akkoord van de kerkfabriek met een vergoeding van 2,90 frank voor de 5m2

De heren Candries en Keuleers die als expert zijn aangesteld, verklaren dat het een redelijk bedrag is. De afstand wordt op 16 april 1896 goedgekeurd en op 22 mei bekrachtigd door de Bestendige Deputatie.

1 FRANK VOOR DE HAAG

Op 25 oktober 1871 ontving P. Alewaters 1 frank van het Bureel der Kerkmeesters “voor het scheren van de haag van het kerkhof”.

SCHILDERWERKEN

Over enkele weken worden de schilderwerken aanbesteed voor de kapel van Onze-Lieve-Vrouw Ten Doorn en de kerk.

In 1909 werd het schilderen van de “Kapel Den Doorelaer” toevertrouwd aan Frans Desmedt uit Blaesfeld, schilder en glazenmaker voor een bedrag van 171,50 frank. In dat bedrag zaten 271 werkuren, 3 liter vernis met terpentijn, 13 kilo plamuur, 2 kilo stopverf, 13 kilo loodwit, 5 kilo zinkwit en 500 gr. puimsteen. Verder ook nog 8 bladeren schuurpapier, 1 kilo verschillende fijne kleuren, 4 boekjes goud en 1 kilo eikenhoutkleur.

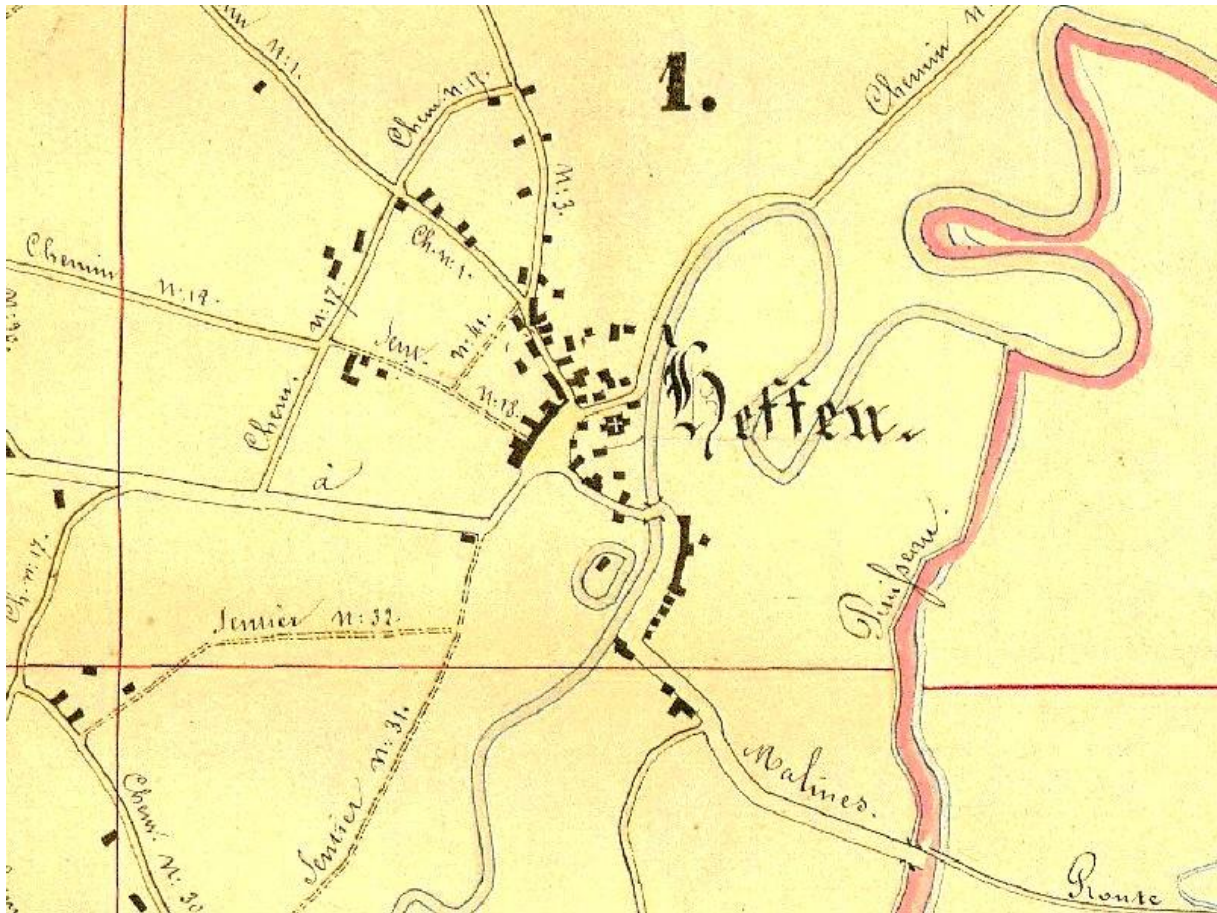
TWEE HAKEN

Op 9 april 1878 wordt de overeenkomst bezegeld (met een zegel van 45 cent) waarbij Jacobus Eraerts en Joanna Maes van Joannes Jaspers, pastoor en voorzitter van het armenbestuur, de toelating krijgen om twee haken te leggen in de nieuwe muur van de pastorie om er een poortje te kunnen aanhangen. “..zonder daarom enige pretentie op den eigendom van de muur of grond daartegen te hebben, op voorwaarde van niet de minste schade aan de muur toe te brengen en op het eerste verzoek hetzelfde er af te doen.”

Heffen dorp rond 1843

Tussen 1843 en 1845 werden de kaarten van de “buurtwegen” opgesteld. De hoofdwegen kregen nog een naam zoals de “route de Malines”. De andere wegen werden op deze kaarten met een nummer aangeduid. Weg (chemin) nummer 1 was de Kazernestraat-Steenweg op Heindonk en nummer 3 was de Hooiendonkstraat. De Molenbeekstraat, Brouwerijstraat en Fonteinweg vormden samen weg nummer 17. De kerkweg (sentier) had pad nummer 18 en de Heffenveldweg 19. De Molenweg was nummer 32. Blijkbaar stonden er toen nog enkele huizen voor de kerk. De Zenne was nog niet rechtgetrokken en volgt later na de rechtekking de lijn van weg (chemin) 11.

(bron: http://www.provant.be/bestuur/grondgebied/gis/atlas_buurtwegen/)

KAPELLEKEN VAN DEN DOORLAER

Pastoor Claessens schrijft in 1842 "aanmerkingen nopens de diensten in het kapelleken van den doorlaer onder Heffen op den weg naar Heijndonck". De bijzondere feestdag in de kapel is de feestdag van de geboorte van Onze-Lieve-Vrouw op 8 september. Voor de Franse Omwenteling werd die gevierd met een gelezen mis om 6 uur 's morgens door "een eerweerden pater Capucien". Daarna werd het beeld in processie naar de kerk gedragen en na het lof terug naar de kapel gebracht. Met het sluiten van de kerk door de Franse Republikeinen is het kapelleken ook gesloten en in vervallen staat gebleven tot het jaar 1819. Toen werden in het dorp de middelen verzameld om het in zijn oorspronkelijke staat te herstellen. Nu was het de pastoor zelf die op 6 uur de mis zong aan de kapel.

Claessens

Als Claessens in 1828 pastoor wordt volgt hij aanvankelijk nog strikt de gebruiken van vroeger, maar omdat de mensen meer en meer naar de mis van 9 uur in de kerk kwamen, heeft hij in 1839 voorgesteld om een paar veranderingen door te voeren. Zo werd er vanaf 1840 om 6 uur een mis gedaan in de kerk en in processie werd dan het beeld opgehaald in de kapel. De mis aan de kapel werd dan opgedragen op de maansdag van de kermis en pas om 8 uur 's morgens" omdat dan de meeste mensen tijd hebben en het weer dan wat beter is."

KAPELLEKEN VAN DEN DOORLAER (2)

Pastoor Claessens zegt in zijn notities van 1842 dat na drie jaar ervaring het inderdaad een goede oplossing is om de mis aan de kapel te doen op de maandag van de kermis. Alleen vindt hij dat tijdens de processie van en naar de kapel de rozenkrans zou moeten gebeden worden of enkele lofzangen gezongen. De misintentie voor de kapel stond nog vrij en kon

door iedereen aangevraagd worden, mits betaling van 45 stuivers waarvan 30 voor de pastoor en 15 voor de koster.

Bevruchte vrouwen

Maria wordt aanroepen voor “ alle ziekten en in alle nood, nochtans wil zij op sommige plaatsen in het bijzonder aanroepen worden tegen een bijzondere ziekte of kwaal.” In de Kapel van den Doorlaer wordt zij in het bijzonder aanroepen “van de bevruchte vrouwen. Immers een vrucht dragen, baren en opvoeden gaat gepaard met vele doornen en om hierdoor niet gekwetst te worden is de hulp van Maria niet alleen zeer voordelig, maar ook noodzakelijk

KAPELLEKEN VAN DEN DOORLAER (slot)

In 1845, drie jaar later, voegt pastoor Claessens nog een paar lijnen toe aan zijn brief. Hij zegt dat er nog iets ontbrak aan het kapelleken, namelijk dat het altijd gesloten was en dat het lastig was om op de Steenweg op Heindonk zelf, voor de kapel, te knielen en te bidden. Daarom heeft hij Meester Cannaert d’Hermale “die hier met den zomer zijn woonst neemt” verzocht een plan te maken om het altaar te kunnen afsluiten van de rest van de kapel, zodat de deur los kon blijven en de mensen binnen konden bidden. Meester Cannaert gaat in op het verzoek van de pastoor en de kosten belopen 230 frank, “maar de kerk heeft er niet meer dan honderd betaald, voor de rest heeft de voornoemde heer gezorgd.” Tegelijkertijd worden ook de houten kandelaars vernieuwd, “maar de 10 frank onkosten heeft ene particulier betaald.

ELEKTRICITEIT

In 1912 wordt aan elektriciteit gewerkt in de kerk, het klooster van de zusters Annonciaden en de pastorij. De werken worden uitgevoerd door de firma Bornbergen uit de Adegemstraat in Mechelen. De bijkomende verlichting in de pastorij wordt aangenomen voor 325 frank. De pastoor bestelt bij die gelegenheid ook een luster voor de eetkamer (70 fr.), 3 lampen (7,2 fr.) en vraagt nieuwe draad te steken in de luster op de kamer van de onderpastoor. Voor de elektriciteit in de kerk wordt 400 fr. aangerekend en bij de zusters bedraagt de factuur 215 frank.

MISWIJN

In 1956 kocht pastoor Boutmans bij de Sarma in Mechelen 75 flessen Extramadura miswijn tegen 19 frank per fles. Elk jaar zouden er zo'n 35.000 flessen miswijn gebotteld worden. Volgens onze bronnen mag miswijn mag pas miswijn heten als er minimaal veertien procent alcohol in zit. Wijnen van vijftien en zestien procent zijn echter geen uitzondering. Dat heeft niets met de drankbehoefte van priesters te maken. Met één fles haal je ongeveer acht missen. Om te voorkomen dat de wijn na een aantal dagen verzuurt, is het alcoholpercentage verhoogd. De meeste miswijn is gemaakt van de muscatdruif. Die geeft een behoorlijke zoete wijn.

Nederland

De miswijn is doorgaans afkomstig uit katholieke streken in Spanje, Italië en Griekenland. In Nederland bestaat de Rooms Katholieke Vereniging van Nederlandse Miswijnhandelaren. Voor het transport naar Nederland moest de lokale bisschop persoonlijk een certificaat van echtheid aan de wijn geven. Er mogen namelijk alleen druiven in zitten, geen andere vruchten. De Nederlandse importeur moet vervolgens met het certificaat naar de bisschoppelijke

commissaris van de Nationale Raad voor Liturgie. Die verstrekt vervolgens gewaarmerkte doppen aan de handelaar, overeenkomstig het aantal liter wijn dat wordt geïmporteerd. Duizend liter wijn is goed voor 1333 flessen van 0.75 liter, dus 1333 doppen.

Daling

Het verbruik van miswijn in Europa daalt. Dat meldde Radio Vaticaan. In Afrika, Azië en Zuid-Amerika is de verkoop wel licht gestegen. De wijnproducenten wijten de daling in Europa aan het feit dat steeds minder mensen te communie gaan. Volgens de Italiaanse wijnboeren wordt er bij de keuze van miswijn ook geen rekening meer gehouden met de kwaliteit maar wel met de prijs.

VORMBRIEFJES

De pastoor leverde anno 1832 vormbriefjes af aan al de kandidaat vormelingen die de voorbereidingen met goed hadden gevolgd. Hij moest ervoor zorgen dat de vormelingen “ het voorhoofd bloot hebben en gekleed zijn met zedigheid en betamelijkheid.” De kerkdeuren moesten gesloten blijven tijdens de ganse plechtigheid. De vormelingen moesten een peter en een meter kiezen onder hun bloedverwanten. “ De jongens zullen op rij geschikt worden aan de kant van het Epistel en de meiskens aan de kant van het Evangelie. Degene die gevormd zijn, zullen in alle stilte zich gaan plaatsen achter de andere en daar blijven doorgaan met bidden en God bedanken. Na de plechtigheid zullen ze naar hun huis terugkeren en de dag overbrengen in godsdienstigheid.” De pastoor mocht tegen de avond van dezelfde dag nog het Te Deum ter dankzegging celebreren dat de vormelingen zullen trachten bij te wonen.

GEEN CUMUL VOOR DE KOSTER

Op 6 augustus 1840 vergadert de kerkraad onder voorzitterschap van de pastoor en in aanwezigheid van de burgemeester over de vacante plaats van koster, na het overlijden van Martinus Franciscus Switters. De raadsleden zeggen dat zijn broer Petrus Joannes al gedurende acht maanden alle kosterfuncties van zijn zieke broer heeft overgenomen en de taken deugdzaam en christelijke heeft uitgeoefend. Hij bezit volgens de pastoor nog niet alle noodzakelijke bekwaamheden, maar heeft beloofd om er alles aan te doen om die zo spoedig mogelijk te bezitten. Pastoor Claessens is dan ook van oordeel dat Petrus Switters moet aangesteld worden als koster “met alle vruchten en voordelen hieraan verbonden” en voorlopig al voor één jaar. Uiteraard zal hij naast de voordelen ook al de nadelen en lasten op zich moeten nemen.

Cumul

De leden van de kerkraad stemmen in met het voorstel leggen bijkomend een aantal voorwaarden op. Zo zal de koster geen herberg mogen houden of sterke dranken schenken. Hij mag evenmin de plaats bekleden van burgemeester of schepen. Als Switters hiermee akkoord is zal het voorstel van nieuwe koster ter goedkeuring voorgelegd worden aan kardinaal Streckx.

PAROCHIALE VOLKSBIJBLIOTHEEK

In 1964 werd de laatste catalogus uitgegeven met de lijst van boeken voor volwassenen van de parochiale volksbibliotheek. De “boekerij” zoals ze toen genoemd werd vond lange tijd onderdak in de hoogste klas achteraan de speelplaats van voormalige jongensschool. Daarna werd ze ingericht in het lokaal “Boerenbond” in het dorp, beter gekend als het Chirolokaal.

De boeken voor volwassenen staan opgelijst over 57 bladzijden. Bijna de helft wordt ingenomen door algemene onderwerpen (non-fictie) zoals godsdienst, staatkunde, weldadigheid (één boek: De Syndicale Actie), feminisme, toegepaste elektriciteit (Zo werkt de radio; De telefoon; Hoe werkt de telegraaf), schilderkunst, sport en spel (Leo Horn fluit; Hengelen naar snoek en baars; De Stanley Matthews story) en 6 pagina's titels over reisverhalen en levensbeschrijvingen waaronder een drietal geschreven door Urbanus.

Romans

De schrijver met het grootste aantal titels in de afdeling romans is Jules Verne met o.a. Avonturen van 3 Russen en 3 Engelsen, Naar het middelpunt van de aarde en 20.000 mijlen onder zee. Bijna even populair waren Aster Berkhof met o.a. Veel geluk professor en Land zonder schaduw, Ernest Claes (Bei uns in Deutschland; Daar is een mens verdronken; Wannas Raps; De Witte) Hendrik Conscience (Baas Gansendonck; De Loteling; Wat een moederlijden kan) en Emile Van Hemeldonck (Agnes; De gifmenger van Antwerpen). Wat minder boeken in de rekken waren van Jos Ghysen, Valère Depauw, Godfried Bomans, Arie van der Lugt, Jean du Parc, Lex Pender, August Snieders en P.G. Wodehouse.

DE GROTE KLOK

In 1742 wordt de grote tiende klok van de kerk van Heffen naar de klokkengieterij gebracht om te hergieten. De "waagmeesters" van Mechelen stellen vast dat de klok bij haar vertrek 2366 ponden weegt. Als ze in 1743 terugkomt weegt de nieuw gegoten klok nog 2294 ponden.

VERMAAGSCHAPT

Op 28 oktober 1872 schrijft de familie de Pauw-Schellekens uit Brugge de pastoor dat ze het eens zijn met het voorstel en de daaraan verbonden voorwaarden om de grafzerk van Maximilaan Schellekens "op ene ordentelijke plaats in uwe kerk te doen weerleggen", maar

dat ze alvorens de voorwaarden te volbrengen “begeren vast te stellen in welke graad deze Schellekens met onze familie vermaagschapt is.”

WERKEN AAN DE KERK

In 1842 worden grote werken uitgevoerd aan de kerk. De penningmeester noteert dat hij op 30 september van dat jaar 350 frank betaalt aan de heer Van Meerbeeck uit Mechelen. De financiering gebeurde met 200 frank die de douarière De Meester-Backx moet betalen, volgens koninklijk besluit van 11 mei 1842, voor de grafkelder op het kerkhof en verder met de opbrengst van coupons van de Caisse des Propriétaires.

Om nog een andere factuur te betalen wordt, na het beëindigen van de werken aan de kerk, een koopdag gehouden van de restanten van de plaveien, kareelen (bakstenen) en andere witte stenen. De verkoop brengt 445 frank op “dewelke in de rekening der kerk niet verantwoord zijn omdat den notaris die gestort had in de kas van den ontvanger, niettemin worden deze penningen gebruikt voor de werken der kerk.”

EDICT

Op 10 april 1791 krijgt de pastoor van Heffen een brief van de “zeer ootmoedige en onderdanige dienaren van de Keizer en de Grote Raad” in Mechelen waarin sterk aangedrongen wordt op de strikte naleving van Edict van 26 juni 1784, uitgevaardigd door Keizer Jozef II, waardoor het verboden wordt nog langer mensen te begraven in de kerk of de kerkhoven rond de kerk. De nieuwe kerkhoven moeten buiten de stad of de gemeente ingericht worden.

WIJN

De penningmeester van de kerkfabriek, E. Maes, betaalt op 18 juli 1843 het bedrag van 135 frank en 87 centiemen voor een “alf stuk witten wijn, gewas 1842, voor 50 nieuwe flacons en de stopsels van dito wijn”, die door pastoor Claessens waren aangekocht.

REGISTRATIE

Op 12 Brumaire van het Jaar 5 van de Franse Republiek (2 november 1796) stuurt de Commissaris van het Uitvoerend Comité van het Kanton Willebroek, deel van het departement van de Twee Neten, een brief naar al de pastoors van het kanton. Twee maanden nadat de kloosters waren afgeschaft, wou de commissaris weten of er nog Broederschappen waren in de parochies en hoeveel leden ze dan wel telden. In de tweede circulaire van dezelfde brief wordt door de centrale administratie aan de parochiepriesters gevraagd om “ten spoedigste over te leveren: primo het getal van degenen van het mannelijk en van het vrouwelijk geslacht welke gestorven zijn in de loop van het jaar V van de Franse Republiek, te weten tussen 22 Vendémiare (wijnmaand =september) 1795 en 22 Vendémiare 1796.”

Voor zover ze nog niet overhandigd zijn, moeten de pastoors de registers van geboorten en huwelijken ten spoedigste afgeven aan de “garde champêtre” van de gemeente.

VOORSCHOTTEN

In de rekeningen van de kerk van Heffen wordt in 1866 een lijst opgenomen van de voorschotten die de penningmeester heeft betaald ten voordele van de kerk. Zo kostte het opwinden van de kerkhorloge 10,88 frank en het schuren van de kerk 11 fr. De plaatser van de “eigene” stoelen en de blazer van het orgel tijdens de goddelijke diensten kregen voor

hun werk 10 fr. uitbetaald. De zangers tijdens het lof en andere goddelijke diensten kregen 19 fr. en voor het luiden van de klok tijdens de Bernardusdagen werd 2 fr. geboekt. In die tijd betaalde men 1,75 fr. voor 7 lampglazen en 2 fr. voor een keerborstel.

FOTOGRAFEREN

In 1895 is de fotografie al goed ingeburgerd en het belang ervan wordt ook door het provinciebestuur van Antwerpen ingezien. Bestendig afgevaardigde August Reypens stuurt dat jaar in opdracht van de gouverneur, die dan net met vakantie is, een brief aan de kerkbesturen waarin gewezen wordt op het belang van de goede bewaring van de kunstvoorwerpen in de kerken. Speciale aandacht wordt daarin gevraagd voor de maatregelen die voorgeschreven zijn voor het geval dat er herstellingen aan “kunstgewrochten” dienen uitgevoerd te worden.

Schilderijen

“De heer Minister van Binnenlandse Zaken is het met de Koninklijke Commissie van Monumenten eens, over de noodzakelijkheid die er bestaat de schilderijen, enz., waarvan de herstelling ontworpen wordt, voorafgaandelijk te doen fotograferen. De voorzorg wordt hoogst nuttig geacht om te kunnen nagaan, wanneer de herstelling geheel is voltrokken, of de kunstschilder die met het werk werd gelast, al de onderrichtingen en aanbevelingen die hem gedaan werden heeft gevolgd.”

“In het toekomstige dus, zal er telkens dat de tussenkomst van het Staatsbestuur gevraagd wordt voor het bestrijden der uitgaven, enen fotograaf aangeduid worden om de nodige afdrukken te maken. De onkosten hieruit spruitende zullen in het bedrag der uitgaven van de herstelling begrepen zijn.”

NOVALE GRONDEN

Novale gronden, zijn gronden waarop destijds een belasting van toepassing was van één tiende van de opbrengst. De tiende werd in Europa pas ingevoerd ten tijde van Karel De Grote. Het was bedoeld als een sociale belasting, die moest dienen ter financiering van de armenzorg, het levensonderhoud van parochiepriesters en de instandhouding van kerkgebouwen. Aanvankelijk werd de belasting ook in natura geïnd en werd de opbrengst vaak opgeslagen in “tienden-schuren”. Later werd het een betaling van een tiende van de geschatte waarde van de opbrengst.

Het lijstje van de “novale gronden binnen Heffen” vermeldt voor het oogstjaar 1757 de opbrengst van o.a. 8 bunders en drie dagwanden rogge, 70 roeden tarwe, 3 dagwanden en 60 roeden haver, 1 bunder, 1 dagwand en 60 roeden vlas, 2 bunders en 3 dagwanden boekweit. Alles samen goed voor een opbrengst van 92 gulden.

(1 bunder= 4dagwand en 1 dagwand = 100 roeden) De oppervlakte van roede ligt naargelang de streek tussen de 30 en de 35 m². In het Mechelse was een roede 30,9 m².

EEN NIEUWE VLOER

In maart 1841 deelt pastoor Claessens de leden van de kerkraad mee dat bij de begroting van de aannemingswerken voor de vergroting van de kerk vergeten(?) werd om ook een bedrag te voorzien voor “een nieuwen vloer”. De heer Berckmans, provinciaal architect, heeft een bestek opgemaakt voor de vloer van 1641,40 frank. De pastoor heeft in giften van “enige inwoners en andere” 840 frank gekregen en stelt dus een tekort vast van 800 frank die de kerk zelf niet “disponibel” heeft. “Hij voorstelt ene supplique aan de provinciale

administratie in te dienen om nog uit de fondsen van de provincie een subsidie van 400 frank te bekomen en ene gelijke subsidie van wegens het gouvernement.” Het voorstel wordt eenparig goedgekeurd.

TWEE NIEUWE ORGELS

Op 5 februari 1862 maakt de heer Vermeersch, orgelmaker te Duffel een bestek op voor twee nieuwe orgels “genaamd Groot Orgel Manuael en een Positief Orgel, welke zouden moeten geplaatst worden in de parochiale kerk van Heffen”.

De orgelbouwer voorziet daarvoor “twee nieuwe secreten (orgelkasten) van beste eiken wagenschot elk houdende 56 soupapen” (Wagenschot is op een speciale manier gezaagd eikenhout. Eikenstammen werden eerst met de hand gekloofd in vier of vijf stukken. Uit die gekloofde stukken werden vervolgens planken gezaagd. Het resultaat is dan een hele fijne kwaliteit gezaagd hout met een mooie tekening.)

In de offerte van in totaal 4.500 frank zijn ook twee nieuwe klavieren, een nieuw voetpedaal, een blaasbalg, registertrekkers in ebbenhout met porseleinen koppen en orgelpijpen uit de beste mengselstof bestaande uit 70 kilo lood en 30 kilo Banka (eiland in Indonesië) tin. Vermeersch zegt dat de orgels bijzonder geïntonneerd en geharmoniseerd zijn om daar in te brengen een rond en aangenaam geluid en een vive aanspraak in fluit en tongwerken. De eerste betaling voor het orgel gebeurt in juli 1865 en het saldo van 2500 frank wordt betaald op 22 februari 1866.

GROND VOOR LOOD

In 1896 stelt de kerkraad vast dat de twee loden goten van elk 25 meter dringend moeten vervangen worden, want bij de minste regen loopt het water langs de muren en de zoldering. De werken moeten dan ook dringend uitgevoerd worden. Voor de oude loden goten kreeg men nog goed wat geld zodat de kostprijs van de werken kon beperkt worden tot zo'n 100 frank. Maar het overschot tussen de gewone ontvangsten en uitgaven was niet voldoende om de onkosten “van dit buitengewoon werk” te dekken. Toch bleek er nog een spaarpotje. Met de goedkeuring van de Bestendige Deputatie van Antwerpen werd mei 1985 beslist een stuk grond af te staan de gemeente voor het aanleggen van een weg. De gemeente betaalde voor 164 m² de som van 98,40 frank en die moest volgens de richtlijnen geplaatst worden op een boekje bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas.

De leden van de kerkraad notuleren dat de afgestane grond toch geen grote waarde had en dat hun huurder van het eigendom geen schade leed omdat hij ruimschoots vergoed werd door “het nut van de nieuwe steenweg”. Het was dus wat we nu een win-win situatie zouden noemen. Er wordt dan ook besloten de oude goten door nieuwe te vervangen, zelf de nieuwe zink aan te kopen en het werk in daguren te laten uitvoeren en de 98,40 frank te gebruiken voor deze buitengewone uitgaven.

FRANS

In 1811 was de voertaal van de geletterden in Heffen in hun correspondentie met de overheid, het Frans. Op 3 maart schrijft de heer D'Argenson, prefect van het departement van de Twee Neten, de burgemeester dat de nieuwe leden van de kerkraad in functie zullen treden tijdens de mis op zondag 24 maart 1811. De plechtigheid bestaat uit het voorlezen van het benoemingsbesluit en de inhoud van het Keizerlijk Besluit van 1809 op de

kerkfabrieken. De burgemeester en de aanwezige geestelijke, zijnde pastoor Baeijens, maken meteen proces verbaal op van de benoeming van Petrus Joannes Van Aken en Jacobus Haelwaeters. In het verslag aan de prefect wordt Petrus Joannes omgedoopt tot Pierre Jean en Jacobus tot Jacques.

KOSTEN SCHILDEREN KERK

Voor het schilderen van de kerk vraagt schilder Baetens in 1865 niet meer dan 450 frank. Petrus Butinese, smid te Heffen vermaakt een kandelaar in 1866 voor 3 frank. Een nieuw poortje aan het kerkhof met een gewicht van 42 kilo kost 33,60 frank en voor "42 galeries voor de grille van het kerkhof" wordt 133,70 frank aangerekend verhoogd met 66 frank voor "arbeid, gereedschap en transport". Voor twee koperen en vergulde kandelaars met 4 armen en 6 lampen stuurt de firma P. Festraets, Bruul 53, Mechelen in 1889 een factuur van 120 frank.

"DE NIETER" WORDT 100

Op woensdag 2 januari wordt Nieter Peeters, voor iedereen gekend als "de Nieter" 100 jaar. Ze is een trouwe en uiteraard ook de oudste lezer van ons parochieblad. Eigenlijk is Nieter een dag ouder dan de vermelding in de geboorteregisters, want haar vader kon haar op 1 januari 1908 niet gaan aangeven omdat het gemeentehuis van Sint-Katelijne-Waver die dag natuurlijk dicht was en dus werd ze dan maar op datum van 2 januari ingeschreven.

Ze waren thuis met 11 kinderen waarvan er nu nog 2 leven. Nieter heeft nog een broer Bert die 93 jaar is en in Sint-Katelijne-Waver woont. Als jonge vrouw ging ze "dienen" in het huishouden op het kasteel van baron Empain in Battel waar ook haar vader werkte. Ze heeft er blijkbaar een goeie tijd gehad want ze dronk er regelmatig de klutskes wijn op en men zegt dat er zelfs een keer zattekes van geworden is.

Naar Heffen

In 1939 verhuist ze samen met haar Vic naar de Leestsesteenweg (nu Molenbeekstraat) in Heffen, waar ze nu nog altijd woont. Vic werkte bij Somers Zaden in Mechelen en hij had daarnaast nog een kleine boerderij. Hij heeft er mee voor gezorgd dat de spruiten in Mechelen op de markt konden verkocht worden. Vic was een man met postuur en in de fanfare Sint-Cecilia viel hij achteraan altijd op met zijn bombardon. Aan de teerfeesten van de fanfare deed Nieter altijd mee, maar voor de rest moest ze niet hebben van al dat gedoe in verenigingen. "Ze was van alles lid, maar ging nergens naartoe." Mensen direct helpen als het nodig was, lag haar duidelijk beter.

Haar man Vic overleed in 1974 en Nieter deed daarna nog wel het werk op de kleine boerderij. Ze kon voor het zwaardere werk, zoals het ploegen rekenen op de burens en in het bijzonder op Marcel Vermeulen, die met veel plezier nog rap het stuk grond van Nieter bij omploegde.

Arm gebroken

Het overlijden van haar man viel haar moeilijk, maar ze sloeg er zich goed door. Toen ze enkele jaren geleden haar arm brak en naar het ziekenhuis moest, werd haar gezegd dat ze niet naar huis terugkon en naar een bejaardentehuis moest gaan. Maar dat was buiten haarzelf en de burens gerekend. Robert Vermeulen tekende het papier waarin hij verklaarde

dat voor Nieter zou gezorgd worden en toen mocht ze toch terug naar het huis, waar ze nu nog altijd woont. Kuisen en strijken kon ze nog altijd zelf, maar hoewel ze zelf goed kon koken, stak ze 's middags, met of zonder stok, de baan over om bij boer Vermeulen te gaan eten. Sinds de werken op de Steenweg op Blaasveld, waarbij het verkeer langs de Molenbeekstraat werd omgeleid, brengt Christiane haar meestal 's middags eten. En altijd is ze tevreden: "Nen boterham met rijstap is al genoeg".

Buren

Nieter heeft goeie buren. Er is altijd wel iemand op bezoek, Maria, Pelagie en vele anderen. Zij doen boodschappen voor haar en vertellen wat er zoal in Heffen gebeurt. Ze moeten nu een ietsje harder spreken, want ze begint nu toch wat slechter te horen. Bakker Gobien, die al meer dan 60 jaar brood levert komt 's morgens nog de rol optrekken, want dat is er nog eentje met een lint en wat te zwaar geworden voor de Nieter. Neerlaten is geen probleem. Ze is nog erg goed bij de pinken en de overgang van frank naar euro is voor haar helemaal geen probleem geweest. Een gazet leest ze niet meer, maar ze heeft nog net haar abonnement op het parochieblad vernieuwd en ze heeft ook nog een boekje met de tv-programma's. Meer moet ze niet hebben.

KOSTERREKENING

De koster werd destijds grotendeels betaald op basis van de door hem voorgelegde staat van geleverde diensten. De factuur van koster Switters uit 1866 vermeldt:

Het opwinden van de kerkhorloge: 10,88 fr.

Het schuren van de kerk: 11 fr.

Spullen, bezems en strooien der bloemen: 5,44 fr.

Het plaatsen van de stoelen: 10 fr.

Het blazen van het orgel: 10 fr.

Wassen van lijnwaad en schuren van koper: 37 fr.

Voor 13 jaargangen à 15 stuivers: 11,79 fr.

Voor het maken van de paaskaars en triangel: 2,25 fr.

Voor 7 lampglazen: 1,75 fr.

Voor wierook: 3 fr.

EIGEN STOELN

De "eigen stoelen" waarvoor de gebruikers jaarlijks een vast bedrag betaalden zijn al lang uit de kerk verdwenen. In de lijsten van "eigene stoelen" voor de periode 1840 tot en met 1848 werden 133 stoelen opgetekend van 109 inwoners van Heffen. De toenmalige burgemeester, David Verlinden, had drie eigen stoelen evenals de vrouw van Jos Steemans, Guilielmus Mees, Petrus Vanderpoel, Antonius Doms en Josephus Deweerdt. Pastoor Claessens betaalde voor 2 eigen stoelen